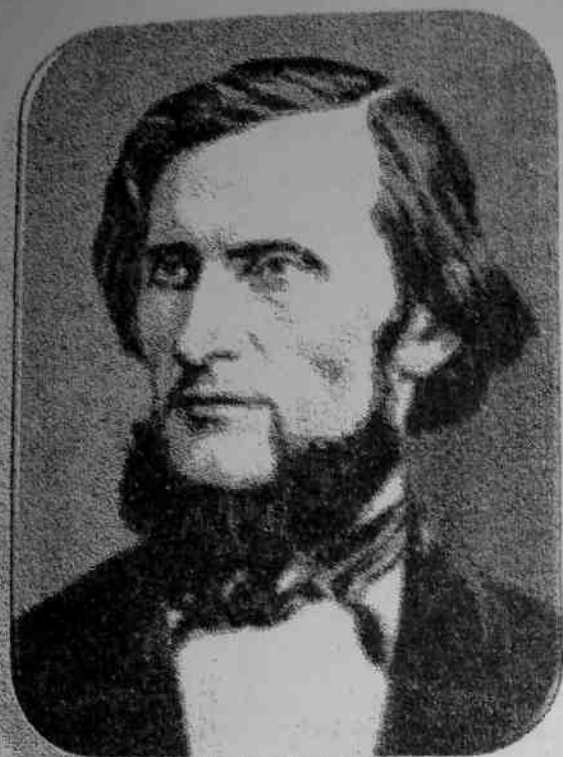

Реалізація педагогічних ідей
К.Д. Ушинського
в освіті сьогодення

Збірник наукових праць
молодих дослідників

Випуск 3

**РЕАЛІЗАЦІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ
К.Д. УШИНСЬКОГО В
ОСВІТІ СЬОГОДЕННЯ**

**ІСТОРИКО-
ПЕДАГОГІЧНИЙ
АЛЬМАНАХ**

**Збірник наукових праць
молодих дослідників
Випуск 3**

Житомир-2015

УДК 37(09)

ББК 74.03

*Друкується за рішенням Вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 10 від 25 квітня 2014 року)*

Рецензенти:

Копетчук В.А., кандидат педагогічних наук, доцент.

Ковальчук В.А., кандидат педагогічних наук, доцент.

Шигонська Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент.

Історико-педагогічний альманах. Випуск 3. Реалізація педагогічних ідей К.Д. Ушинського в освіті сьогодення: збірн. наук. праць молодих дослідн. / за ред. О.Є. Антонової, В.В. Павленко. – Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2015. – 226 с.

У збірнику представлено результати науково-дослідної та пошукової діяльності науковців, аспірантів, студентів з актуальних проблем.

Для студентів, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів.

УДК 37(09)

ББК 74.03

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.

Антонова О.Є. Лише особистість здатна виховати особистість	6
--	---

РОЗДІЛ 1. ЖИТТЯ ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
К.Д. УШИНЬСЬКОГО

Дубасенюк О.А. Становлення та розвиток акмевершини видатного педагога К.Д. Ушинського	16
Забродська Катерина. Життя та педагогічна діяльність К.Д. Ушинського	23
Деркач Вікторія. Життєвий шлях К.Д. Ушинського	27
Бойко Анна, Головенко Юлія. Із життя К.Д. Ушинського	30
Осадчук Вікторія, Кушпіль Тетяна. Педагогічна діяльність К.Д. Ушинського	33
Юрчук Сніжана. Творчий шлях К.Д. Ушинського	36
Думинська Юлія, Матус Юлія. Життєвий та творчий шлях К.Д. Ушинського	38
Деревицький Руслан. Педагогічні ідеї К.Д. Ушинського	41
Багінський Сергій, Батюк Віталій. Особливості світогляду К.Д. Ушинського	43
Киршицька Оксана. Цікаві факти з життя К.Д. Ушинського	46
Мулярчук Інна. Долі дітей та інших членів сім'ї К.Д. Ушинського	49
Осадчук Вікторія. Організація навчання в сім'ї К.Д. Ушинського	55
Вознюк Олена, Столярчук Тетяна. К.Д. Ушинський – основоположник нової народної школи	57

РОЗДІЛ 2. ІДЕЯ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ В
СПАДЩИНІ К.Д. УШИНЬСЬКОГО

Дем'янчук О.Н. Світоглядна орієнтація К.Д. Ушинського та його завдання щодо виховання особистості	60
Єршова Л.М. Виховний ідеал К. Ушинського в контексті української та російської педагогічної думки другої половини XIX - початку XX ст.	64
Левківський М.В. К.Ушинський і формування почуття малої Батьківщини у дітей	69
Власенко О.М. Ідея національного виховання молоді у спадщині К.Д. Ушинського	73
Тіткова Ольга. Ідея національного виховання К.Д. Ушинського	75
Кур'ята Анастасія, Гасанова Гурзад. Ідея національного виховання у працях К.Д. Ушинського	78
Розе Світлана. К.Д. Ушинський про національне виховання підростаючого покоління	81
Слюсар Микола, Стасюк Ірина. К.Д. Ушинський про значення національного виховання для формування особистості	84
Гальчевська Аліна. Погляди К.Д. Ушинського щодо національного виховання	89
Крук М.З. Погляди К.Д. Ушинського на фізичне виховання підростаючого покоління	94
Ковальчук Анна, Соловей Валентина. Виховання у світлі ідей К.Д. Ушинського	98
Лапухіна Юлія. Внесок К.Д. Ушинського в розробку теорії виховного процесу	101

розвивається національна самосвідомість на основі інтеграції почуттів, знань і поведінки

Отже, спадщина К.Д. Ушинського є чистим життєдайним джерелом, з якого питиме цілющу чисту воду ще не одне покоління українців, ми в цьому переконані. Вивчення цієї спадщини наповнить навчання й виховання дітей тим змістом, який дасть змогу пов'язати минуле, сьогодення і майбутнє. Як бачимо, інтегруючою основою національної системи виховання є спільність історії, географічного походження, мови, культури і традицій, усвідомлення своєї приналежності до українського суспільства. Кожен з цих чинників визначає єдність поколінь і сприяє формуванню громадянина-патріота. Науково обгрунтоване, належним чином організоване виховання відображає духовний поступ народу, процес збереження й збагачення його культури. Формування національної самосвідомості українців дасть змогу консолідувати народ України педагогічним шляхом, тими засобами, які є традиційними для кожного народу і українського зокрема.

Список використаних джерел

1. Ушинський К.Д. Рідне слово / К.Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори. – Т. 2. – К., 1983. – 242 с.
2. Терлецький В. Костянтин Ушинський і Сумщина / В. Терлецький. – Суми: Собор. – 1998. – 102 с.
3. Ушинський К.Д. Твори: В 6 т. / Радянська школа / Звіт про відрядження для огляду закордонних жіночих закладів колезького радника К.Ушинського. – К., 1952. – Т.2. – 560 с.

Крук М.З.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання та рекреації
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

Погляди К.Д. Ушинського на фізичне виховання підростаючого покоління

У сучасній Україні відбуваються активні процеси реформування освітньої, соціокультурної сфери, в тому числі галузі фізичного виховання; спостерігається чималий інтерес до історичного минулого, до культурно-педагогічної спадщини українського народу, чимала частка якої тривалий час замовчувалася й залишалася недостатньо вивченою на науковому рівні. Все це проходить на тлі переорієнтації суспільства впливаючи на розвиток творчої особистості, її можливостей і якостей. Фізична культура в цьому аспекті є яскравим прикладом.

Потреба розбудови національної системи фізичного виховання зумовила зростання зацікавлення до педагогічної спадщини українських педагогів як важливої парадигми розвитку сучасної наукової теорії та практики тіловиховання. Сьогодні особлива увага вчених зосереджена на осмисленні ідеологічних засад, концептуальних підходів, принципів і шляхів втілення особистісної освіти. Це спонукає до вивчення поглядів та ідей багатьох видатних педагогів, а особливо, творця наукової, заснованої на принципах народності педагогічної системи Костянтина Дмитровича Ушинського.

К.Д. Ушинський у своїх творах не раз заявляв, що не може взятися за вирішення основних завдань фізичного виховання. Але він значно недооцінював своїх праць у цій галузі. Висловлені положення з цього питання значно збагатили зароджувану теорію фізичного виховання. Фактично, він створив педагогічні основи вітчизняної науки про фізичне виховання. Кінцевою метою виховання, і фізичного зокрема, К.Д. Ушинський вважав підготовку людини до трудової діяльності.

У педагогічній спадщині К.Д. Ушинського питання зв'язку фізичного виховання з розумовим і моральним розвитком людини також посідало важливе місце. Видатний педагог не був прихильником тієї точки зору, що хороше здоров'я і фізичний розвиток повинні обов'язково сприяти розвитку особливого розуму і твердого характеру. На багатьох прикладах він доводив, що нерідко слабкі і хворі люди мали більший розум і сильнішу волю, але, разом з тим, визнавав, що фізичний стан людини неодмінно впливає на її розум і характер. Він вважав, що цього впливу не може не бути [7, с.452].

У своїх працях Костянтин Дмитрович неодноразово висловлював своє невдоволення існуючою на той час системою фізичного виховання. Жодне виховання, на думку педагога, не порушувало так страшенно рівновагу в дитячому організмі, жодне так не подразнювало нервову систему дітей, як існуюче тоді російське. Вся увага зверталася тільки на навчання, і кращі діти проводили весь свій час за тим, що читали та вчили, вчили та читали. «Сидяче життя при 20-ти градусному теплі в кімнатах, у шубах і фланелях, життя розніжене, ласолубне, без будь-яких гімнастичних вправ, без прогулянок, плавання, верхової їзди, технічної роботи тощо, все за книжкою та за книжкою, то за уроками, то за романом – ось майже нормальне у нас явище у вихованні дітей середнього стану. Розвиток голови і цілковите безсилля характерів, здатність усе розуміти і про все мріяти і нездатність що-небудь робити – ось плід такого виховання» [6, с. 246].

Тож з огляду на ситуацію, яка склалася в середині XIX ст., демократична педагогіка рекомендувала постійної зміни розумових вправ дітей тілесними – прогулянками, купанням тощо.

К.Д. Ушинський вважав неправильним і ненормальним відірваність розумової праці від фізичної. Також і дидактика в його час мала своїм головним предметом навчання процес розумової праці. У своїх поглядах К.Д. Ушинський виходив з переконання про єдність двох сторін природи людини – тілесної і душевної. При цьому фізична праця дає стимули для роботи свідомості, і навпаки, робота свідомості відбивається на фізичному стані людини: «фізична праця необхідна для розвитку і підтримки у тілі людини фізичних сил, здоров'я та фізичних здібностей – цього доводити немає потреби. Але необхідність розумової праці для розвитку сил і здоров'я, нормального стану людського тіла не зовсім здається зрозумілою. Багато хто, навпаки, вважає, що розумова праця негативно діє на організм, це зовсім не справедливо» [4, с.340].

Звичайно, розумова праця не може розвивати м'язи, але, приводячи в рух нервову систему, діє благотворно на кровообіг та травлення. К.Д. Ушинський прийшов до висновку про можливість вже в школі покласти початок єдності розумової та фізичної праці.

Задля досягнення мети фізичного виховання педагоги-просвітителі користувалися різними формами і засобами. Гімнастика, на думку К.Д. Ушинського, має благотворний вплив на розвиток дитини, але в початкових класах її не обов'язково вводити як самостійний предмет. Найбільш корисним для дитини він вважав чергування письма, малювання, рахунку, дитячих робіт, співу та гімнастики, оскільки така постійна зміна занять підтримує в дитині тілесну і душевну бадьорість і характерну для цього віку веселість. Сама зміна занять, вважав він, діє на дитину навіть краще, ніж повний відпочинок, який, звичайно, потрібен у свій час.

Педагог вважав корисним уже з перших уроків у школі вводити гімнастичні вправи, тобто те, що ми зараз називаємо «фізкультпаузами» та «фізкультхвилинками». На цих же перших уроках «вчитель може привчати по команді до деяких рухів, які корисні не тільки тому, що дають можливість рухатись та розім'яти свої втомлені від сидіння м'язи, але й більше тому, що допомагають вчителю збуджувати та зосереджувати увагу дітей на своїх рухах. Ці рухи не мають бути численними і складними: встаньте, сядьте, руки на стіл, руки назад, підніміть праву руку, ліву, вийдіть з-за лави, перша лавка, сядь, друга – встань і т.д.» [1, с. 289].

Виходячи з того, що основною формою фізичного виховання є саме урок з фізкультури, К.Д. Ушинський особливу увагу приділяв фізичним вправам на уроці, а також іграм та фізичній праці як засобам фізичного та розумового виховання та всебічного розвитку особистості. Він надавав перевагу саме організованому фізичному вихованню. Організованого ж, або, як він казав, «навмисного» фізвиховання в Росії того часу майже не було, а там, де й було, воно бажало бути кращим. Вихователь може, писав він, «прямо діяти на розвиток того чи іншого органу або навіть взагалі на розвиток всієї мускульної і нервової системи і навіть самого мозку» [7, с. 86].

Педагог розумів невирішеність організаційних питань щодо введення фізичного виховання в навчальний процес внаслідок відсутності, або низької кваліфікації кадрів. К.Д. Ушинський у навчальній програмі з педагогіки в розділі «Фізичне виховання» визначив систему знань (загальні і спеціальні), необхідних вчителю тіловиховання.

I. Загальні теоретичні основи фізичного виховання: 1) загальні поняття про фізичне виховання; 2) необхідність вивчення фізіологічних процесів в організмі; 3) особливості харчування; 4) діяльність м'язової та нервової систем; 5) дитячі рухливі ігри, гімнастика і їх педагогічне значення; 6) значення способу життя дітей у їх розвитку.

II. Про м'язову діяльність: 1) значення м'язової системи в організмі; 2) будова м'язів і їхня діяльність; 3) вплив мускульної діяльності на розвиток людини; 4) співвідношення цієї діяльності та харчування; 5) шкідливі та сприятливі умови правильного розвитку м'язів; 6) рухи як джерело м'язових відчуттів, значення цих відчуттів у розвитку людини.

III. Про нервову систему: 1) будова і діяльність нервової системи; 2) значення нервової системи для ростових і м'язових процесів; 4) вплив засобів фізичного виховання (гімнастики, плавання, ігор), способу життя на нервову систему; 5) вплив розумового та фізичного навантаження на нервову систему [3].

Важливе значення педагог вбачав у впливі фізичних вправ на формування «корисних навичок», на уміння визначати і розподіляти свої сили, на пізнання навколишнього світу. Фізичні вправи потрібні не тільки для розвитку фізичних сил, але і для активного відпочинку, значно підвищуючи працездатність людини. К.Д. Ушинський був переконаний, що тілесні вправи мають помітний вплив на зменшення роздратованості в центральних мозкових органах і немає кращого засобу заспокоїти роздратований головний і спинний мозок, як заняття гімнастичними вправами.

Описуючи в одному з листів /3-й лист/ гімнастичні вправи, які використовувалися на уроках в одній із шкіл Швейцарії, він відзначав: «Дайте дитині трохи порухатись. І вона подарує вам десять хвилин уваги, а десять хвилин живої уваги, якщо ви зумієте нею скористатися, дадуть вам в результаті більше, ніж цілий день напівсонних занять» [5, с. 152]. Він неодноразово вказував на той вплив, який фізичні вправи мають на центральну нервову систему, зумовлюючи кращий відпочинок втомленому мозку.

Костянтина Дмитровича цікавила також гігієна вихованців. Він погоджувався з Джеймсом Керрі, який казав, що «гімнастика, різного роду тілесні вправи, тілесна втома, що вимагає сну та їжі, прогулянка на свіжому повітрі, прохолодна спальня, холодні купання, механічні роботи, які вимагають тілесних навичок, – ось найкращі засоби для того, щоб утримувати нервовий організм завжди в нормальному стані, зміцнити волю й дати їй зверхність над нервами» [2].

На думку К.Д. Ушинського, гімнастика не повинна бути самоціллю. Вона має бути одним з необхідних засобів всебічного розвитку людини і підготовки її до творчої праці, але в свою чергу служить одним із засобів фізичного виховання. Він, також, вважав і дитячу гру важливим засобом виховання характеру. У грі дитина відчуває себе повністю самостійною. Вона сама приймає рішення і виконує їх, привчається розподіляти свої сили і виявляти власну волю. Педагог вважав, що у дійсному житті дитина ще не має ніякої самостійності, а в грі вже сформована людина пробує свої сили і вільно розпоряджається всім тим, що створила. Гру К.Д. Ушинський вважав цілісним процесом, який тренує всі сили зростаючої особистості. Головною умовою розвитку характеру у грі, на його думку, є активність дитини. Пасивність в іграх, якщо дитина постійно підпорядковується чужій волі, негативно впливає на характер, і ця пасивність переноситься й у майбутнє її життя, коли вона стане дорослою людиною. Постійне керівництво з боку вихователя позбавляє дитину ініціативи, розвиває слабівілля та лінощі.

Стосовно тодішніх гімназій К.Д. Ушинський звертав увагу на те, що школа ігнорує такі види дитячої діяльності, як ігри і фізична праця. «Гра є вільна діяльність дитини, і якщо ми порівняємо ігровий інтерес, а з ним і кількість позитивних емоцій, які містилися в душі дитини з подібним же вченим чотирьох – п'яти років, то звичайно, що всі переваги лишаються на боці гри. У ній формуються всі прояви людської душі, її розум, її серце і її воля, і якщо говорять, що ігри передбачають майбутній характер і майбутню долю дитини, то це правильно з двох причин: не тільки у грі виказуються нахили дитини і відносна сила її душі, але сама гра має велике значення для розвитку дитячих здібностей та нахилів, а відповідно і на її майбутню долю» [1, с. 290].

У вихованні дитини, на думку педагога, більше значення, ніж ігри, має праця. Фізична праця зміцнює здоров'я і тіло людини, розвиває і підтримує фізичні сили і тим самим сприяє розумовому розвитку, оскільки здоровий організм має і здорову нервову систему. Розумова праця спонукає до дії нервову систему, яка, збуджуючись і розвиваючись у процесі роботи, благотворно впливає на діяльність внутрішніх органів і в кінцевому результаті впливає на фізичний розвиток дитини.

У сучасних умовах становлення національної системи фізичного виховання слід максимально повно використовувати все те позитивне, що було у поглядах та ідеях видатного українського педагога Костянтина Дмитровича Ушинського.

Список використаних джерел

1. Винничук Олег. Історико-педагогічні аспекти розвитку фізичної культури. – Тернопіль.: АСТОН, 2001. – 404 с.
2. Дж. Керри. Основания воспитания общественных училищ. – 1862 – с. 150.
3. Окопний А.М. Фізичне виховання в спадщині українських педагогів (друга пол. XIX – перша пол. XXст). Дис... кандидата наук з фізичного виховання і спорту.... 24.00.02 – Львів, 2001. – 199с.
4. Ушинський К.Д. Зібрання творів в 11т. – Т.2. – М. Вид. АПН РСФСР, 1950.
5. Ушинський К.Д. Зібрання творів в 11т. – Т.3. – М. Вид. АПН РСФСР, 1950.
6. Ушинський К.Д. Зібрання творів в 11т. – Т.6. – М. Вид. АПН РСФСР, 1950.
7. Ушинський К.Д. Зібрання творів в 11т. – Т.9. – М. Вид. АПН РСФСР, 1950.
8. Ушинський К.Д. Зібрання творів в 11т. – Т.10. – М. Вид. АПН РСФСР, 1950.

*Ковальчук Анна, Соловей Валентина,
студентки 25 групи ННІ іноземної філології.*

Науковий керівник: докт. пед. наук, професор О.Є. Антонова

Виховання у світлі ідей К.Д. Ушинського

Виховання молоді є найактуальнішою проблемою сьогодення. Молодь – це рушійна сила нашого майбутнього. Тому правильне виховання сприятиме формуванню тих особистісних якостей, що допоможуть людині зайняти активну громадську позицію. Тому вивчення ідей К.Д. Ушинського на проблеми виховання можуть допомогти у розв'язанні даної проблеми. К.Д. Ушинський вважав, що виховання, а саме моральне, є основним компонентом гармонійного розвитку людини, а також її підготовки до подальшого життя.

На сьогоднішній день саме завдяки рівномірному вихованню здійснюється розвиток особистості у всіх сферах нашого життя. Моральне виховання – це виховна діяльність школи та сім'ї, що має на меті формування моральних якостей на основі норм поведінки [4].

У моральному вихованні слід спиратися на те, що людина від природи тяжіє до добра, правди та краси. І саме виховання має допомагати людині продовжувати рухатись у даному напрямку. Моральні стосунки в межах сім'ї накладають певний відбиток на все життя людини, оскільки вони є найсильнішими і впливають на подальші стосунки з іншими людьми.

Моральне виховання необхідне для формування всебічно розвинутої особистості. Ґрунтуючись на вищесказаному, завданням морального виховання є

Наукове видання

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ К.Д. УШИНСЬКОГО В ОСВІТІ СЬОГОДЕННЯ

Збірник наукових праць молодих дослідників
Випуск 3

У збірнику збережено орфографічні та пунктуаційні особливості
авторських текстів

Дизайн обкладинки – Печкуров В.П.

Надруковано з авторського оригінал-макета